

Skulptorius Algirdas Kuzma: Paminklas partizanų vadui - ir pareiga, ir garbė

Vyriausybės organizuotą idėjos konkursą dėl antkapinio paminklo legendiniam partizanų vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagai laimėjęs skulptorius Algirdas Kuzma sako, jog su bendrovės „Arches“ architektais kurtas projektas yra iš tų, kuriuos tiesiog jauti pareigą padaryti. Nes pati asmenybė mobilizuoja ir kūrėją, ir visuomenę.

Irena BABKAUSKIENĖ

- Ką reiškia kurti antkapinį paminklą tokio lygio asmenybei, tapusiai tautos kovos už laisvę simboliu, didvyriu, žinant, kad tai bus ne tik šeimos kapavietė, bet ir visos tautos lankoma vieta? - „Laisvalaikis“ paklausė skulptoriaus Algirdo KUZMOS.

- Manau, kad kiekvienas kūrybinis kolektyvas (konkursui buvo pateikta 19 projektų) ėjo su ta pačia intencija - kiekvienam šis darbas buvo svarbus asmeniškai. Tai nebuvo toks atvejis, kai dalyvauji, kad tiesiog gautum darbą. Pradinis žingsnis kiekvieno darytas jaučiant tam tikrą pareigą. Piliiečio pareigą. Ir man, Lietuvos valstybės piliiečiui, tai buvo ir yra svarbu. Šis darbas nebuvo ta laisvoji meninė kūryba, tai truputį kitoks dalykas. Kai sutelki dėmesį į istorinį įvykį, į visus kodus ir bandai tą istoriją atskleisti sau. Aš gi nemačiau ano meto įvykių. Viską įsivaizdavau iš bendro konteksto, iš savo gyvenimo konteksto, iš pasakojimų, iš to, kaip į tai reaguoja kiti. Kiekvienas kuria tam tikrą santykį su istorija, kuris ir yra neišvengiama asmenybės dalis.

- Savo darbą pristatėte su bendrovės „Arches“ architektais.

- „Arches“ yra didelė grupė, bet su manimi prie šio projekto dirbo šeši žmonės: Arūnas Liola, Edgaras Neniškis, Rolandas Liola, Eglė Daunoraitė, Akvilė Brazauskaitė, Žilvinas Urbas. Jie dirbo negailėdami savęs. Didelei firmai toks užsakymas yra... vadinkime taip - ant nuostolių ribos. Bet ši situacija gražiai mobilizuoja visus kūrėjus, ypač mobilizuoja, kai net negalvojama apie atlygį.

- Tai ne tik pareigos, bet ir garbės reikalas?

- Būtent. Ir garbė, ir pareiga, nes su visuomene gali pasidalinti tuo, ką gali pasiūlyti, ką gali parodyti, negalvojant apie atlygį. Pasidalinti jausmu, požiūriu į tą asmenybę, pasididžiavimu šiuo žmogumi.

Skulptorius Algirdas Kuzma

- Kiek jus riboja, ar, atvirkščiai, lengvino užduotį tai, kad konkurso sąlygose buvo daug reikalavimų, pavyzdžiui, tokių, kaip išlaikyti bendrą valstybės vadovų panteono koncepciją?

- Manau, natūralu reaguoti į visą kontekstą. Ir mano, ir su manimi dirbusių architektų nuostata buvo paprasta: jei eini per tam tikrą aplinką, tai atitinkamai ir elgiesi toje aplinkoje. Į visa tai žiūrėjau paprastai - ar toje vietoje, šiuo atveju,

GALIMA SAKYTI, JOG VISIŠKAI ATSIKAKIAU ASMENINĖS KŪRYBOS LAISVĖS VARDAN TOS PILIETINĖS PAREIGOS

kapinėse, aš norėčiau matyti kažkokį meninės fantazijos kūrinį, ypač stiprios asmeninės meninės išraiškos kūrinį. Žinoma, yra pasaulyje tokia praktika, kad stiprus menininkas ir tokioje vietoje išreiškia vaizdą per savo prizmę, tai sveikintina ir drąsu. Bet šiuo atveju mane riboja vietos ir kūrinio reglamentai, nustatytos konkurso sąlygos. Jose numatyta daug dalykų, tarp jų - ir būtinas signatarų ženklas, ir vanagiškai naudotini. Mes, beje, atsakėme tų paukštelį - vanagiukų. Atsiskėme suprasdami, kad dėl to galbūt galime nelaimėti konkurso. Tiesa, pradžioje lyg ir gaila

buvo atsisakyti tokios simboliškos detalės, kuri leistų laisvesnę meninę interpretaciją, bet mūsų tikslas buvo išlaikyti visumą. Kad tos visumos vaizdas būtų kiek įmanoma švaresnis ir būtų galima visą dėmesį sukonzentruoti į svarbiausius dalykus.

- Būtent į ką? Veidą? Nuotaiką?

- Dėmesį koncentravome į biustą, kuris taip pat buvo savotiška interpretacija. Nes pagrindinis biusto meninis įkvėpimo šaltinis buvo skulptoriaus Stanislovo Kuzmos prieš 22 metus sukurtas Adolfo Ramanausko-Vanago biustas. Jis buvo išeities pozicija, mūsų įkvėpimas. Tad tokiu atveju visa ta asmeninė kūrybos laisvė buvo dar labiau apribota. Galima sakyti, jog visiškai atsisakiau asmeninės kūrybos laisvės vardan tos pilietinės pareigos.

- Kur dabar yra minėtas jūsų tėvo, Nacionalinės premijos laureato Stanislovo Kuzmos, kurtas A.Ramanausko-Vanago biustas?

- Jis perduotas Alytaus A.Ramanausko-Vanago gimnazijos muziejui. Partizanų vado dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė rūpinosi savo tėvo atminimu, o tuo metu, prieš 22 metus, kai mano tėvas kūrė šį biustą, toli buvo iki dabartinio partizanų pripažini-

mo. Todėl kai buvo paskelbtas konkursas antkapiniam A.Ramanausko-Vanago paminklui sukurti, ne vienas mane tiesiog skatino jame dalyvauti. Juolab kad konkurso sąlygose buvo numatyta kurti paminklą naudojantis fotografijomis, archyvine fotografine medžiaga.

- Antakalnio kapinėse, netoliese, stovės ir jūsų paties, ir jūsų tėvo kurti paminklai, skirti svarbioms Lietuvai asmenybėms, įvykiams atminti, turio omeny ir Stanislovo Kuzmos kūrinį „Pieta“ Sausio 13-osios aukoms. Ką jums tai reiškia?

- Tai tiesiog sutapimas, kuris man svarbus. Antkapių šiose kapinėse esu padaręs ne vieną. Mano kurtas darbas stovi ant Vytauto Kernagio kapo, rašytojo Ričardo Gavelio, kompozitoriaus Vytauto Klovos, menininko Tomo Dobrovolskio kapų. Matant tuos darbus Menininkų kalnelyje ir žvelgiant į Vanago antkapinio paminklo projektą, akivaizdu, kaip stipriai reikėjo suvaldyti savo kūrybinę laisvę ir koncentruoti ją į visai kitus dalykus, kuriant paminklą legendiniam partizanui. Darbo ištis buvo.

- Kiek įtakos jums turėjo A.Ramanausko-Vanago dukra? Ar žinojote, kokia jos būsimoji vizija?

- Nebuvo jokio raginimo kažką daryti. Iš jos sulaukiau vienintelio skambučio - klausimo, ar dalyvausiu konkurse. Mes net nebuvome susitikę. Be to, konkursas buvo slaptas - buvo vertinami darbai, ir tik po to atplėšti vokai su autorių pavardėmis.

- Vienos visuomeninės organizacijos nariai savo komentaruose jūsų darbą apibūdino taip: „solidžiai kuklus“ antkapis. Ir, pasidžiaugę gražiu darbu, išreiškė apgailestavimą: „Gal tik kiek gaila, kad užrašė nėra žodžių „partizanas“, „vadas“. Išties, kodėl nėra šių žodžių?

- Mes naudojome tas formuluotes, kurios konkurso sąlygose buvo pateiktos kaip privalomos. Mūsų užrašas ant fasadinės paminklo dalies yra toks: Lietuvos valstybės vadovas, kovojęs su sovietų okupacija. O žodžius „partizanų vadas“, jei artimieji pageidautų, dar viena eilute ten galima būtų įrašyti. Paminkle pats portretas yra žmogaus su uniforma - tai jau atspindi tam tikrą laikmetį. Portreto aplinkoje yra ir daugiau to meto ženklų. Iš tiesų, informacijos buvo daug, bet enciklopedijos irgi nesudėsi. Tad vienas sunkiausių darbų ir buvo kuo labiau išvalyti aplinką, neperkrauti jos detalėmis. Ir tekstas patrauktas kiek

Konkursą laimėjęs projektas

žemiau nuo biusto, kad kiek įmanoma labiau būtų išvalyta erdvė aplink kryžių, kad neblaškytų dėmesio, kad leistų susikaupti ties veido bruožais. Ir pats kolonos fasadas nugludintas, o šonai grublėti - kad būtų jungtis, kad nebūtų taip buitiškai paprasta.

- Ar realu tikėtis, jog darbas bus pabaigtas iki Vyriausybės žadėtosios liepos 1 dienos, kai darbų atlikimo sutartis pasirašyta tik balandžio 10 dieną? Kada žadate baigti darbą?

- Dėl medžiagų jau paduoti užklausimai. Iki liepos 1-osios, aišku, neįmanoma suspėti. Sutartyje yra numatyta galimybė du kartus pratęsti terminą.

- Į jūsų darbą žiūrės visa Lietuva. Ar labai slegia atsakomybės jausmas?

- Ta išorinė atsakomybė, kad visi matys, vertins, manęs neslegia, bet yra vidiniai cenzoriai. Va tie vidiniai projekto kokybės reikalavimai kur kas labiau slegia.

FAKTAI

- 1918 m. gimęs A.Ramanauskas-Vanagas partizanų tapo 1945 metais. Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracijos signataras paskirtas LLKS prezidiumo pirmininko Jono Žemaičio pavaduotoju, Sąjūdžio Gynybos pajėgų vadu.
- 1953 m. pasitraukė iš aktyvios ginkluotos kovos ir su šeima slapstėsi iki 1956 metų, kai buvo sulaikytas. Po žiaurių kankinimų 1957 metais jam įvykdyta mirties bausmė.
- A.Ramanausko-Vanago palaikai rasti 2018 m. Našlaičių kapinėse Antakalnyje, tų pačių metų spalio 6 dieną jie iškilmingai palaidoti Antakalnio kapinėse, valstybės vadovų panteone.